

Gjennomgang av forlikradsordningen

Innledning

Justis- og beredskapsdepartementet ønsker mer kunnskap om hvordan forlikrådene fungerer.

Kunnskapen skal blant annet brukes i arbeidet med å følge opp Stortingets vedtak 5. januar 2023 hvor «Stortinget ber regjeringen utrede forlikradsordningen med sikte på å styrke og forbedre den», se saken [her](#).

Oppdragstaker skal se hen til/utfylle tidligere forskning, blant annet brukerundersøkelsen for Tvistemålsutvalget, erfaringer med forlikradsbehandlingen «Vel forlikt», se [NOU 2001: 32](#).

Oppdraget skal i hovedsak gjennomføres i løpet av 2023. Frist for endelig rapport er 1. juni 2024.

Bakgrunn: organisering av forlikradsordningen

Justis- og beredskapsdepartementet har det overordnede ansvaret for forlikrådene. Tvisteloven kapittel 6, med tilhørende forskrift og rundskriv, regulerer ordningen med forlikradsbehandling av sivile saker. Forlikrådene har de siste par årene behandlet om lag 60 000 saker årlig.

De fleste kommuner har et forlikråd, og enkelte kommuner har et felles forlikråd. Det er totalt 257 forlikråd. Det er tre valgte medlemmer og tre varamedlemmer i hvert forlikråd. I tillegg har enkelte forlikråd flere avdelinger, bl.a. Oslo, Bærum og Bergen. Forlikradsmedlemmene utnevnes av kommunestyrene året etter kommunevalget. Medlemmer av forlikrådene i Oslo, Bærum, Bergen Stavanger og Trondheim får en fast årlig godtgjøring, jf. tvistelovforskriften § 2 tredje ledd. Medlemmer av øvrige forlikråd blir kompensert etter stykkpriser fastsatt i [rundskriv G 05/2006](#).

Forlikrådenes sekretariater driftes av politiet – den sivile delen i hvert politidistrikt – og er en del av den sivile rettspleien på grunnplanet. Politidirektoratet har det overordnede ansvaret for sekretariatsfunksjonen. Justis- og beredskapsdepartementet har ansvaret for at forlikrådets medlemmer får tilbud om relevant opplæring. Departementet har etablert et samarbeid med [«Samarbeidsutvalget for forlikråd og namsmenn \(SFN\)», en privat organisasjon](#) som mottar midler for å utarbeide og arrangere kurs for medlemmer av forlikrådene og sekretariat. Godtgjøring til forlikrådenes medlemmer, kurs og kompetansehevende tiltak belastes statsbudsjettets kap. 414, post 21. I 2022 var utgiftene på 42,8 mill. kroner.

Det publiseres forholdsvis lite statistikk knyttet til forlikrådene. Departementet besitter noe statistikk innhentet fra Politidirektoratet. Statistikken viser antall saker fordelt på avgjørelsestype og saksbehandlingstid for det enkelte forlikråd.

Vi viser også til områdegjennomgang av politiet hvor organiseringen av forlikrådene er omtalt, se [her](#).

Bakgrunn: nærmere om saksgangen i forliksrådene

Sivile rettstvister skal behandles av forliksrådet før de ev. kan fremmes for tingretten. Unntak gjelder blant annet for de fleste familiesaker, og når verdiene det tvistes om er på mer enn 200 000 kroner og begge parter har vært bistått av advokat. Behandlingen i forliksrådet skal legge til rette for at partene ved mekling eller dom får løst saken enkelt, hurtig og billig. Formålet er at partene skal møtes til mekling og komme til en minnelig løsning før det tas ut søksmål for tingretten. Dersom partene ikke kommer til enighet under meklingen, har forliksrådet i enkelte tilfeller myndighet til å avsi dom i saken. Myndigheten til å avsi dom er imidlertid begrenset. For det første må partene som hovedregel samtykke til at forliksrådet avgir dom i saken. Når tvistesummen er under 200 000 kroner er det tilstrekkelig at den ene parten ber om at det avsies dom.¹ For det andre er domsmyndigheten begrenset ved at forliksrådet ikke kan pådømme saken dersom forliksrådets medlemmer mener at saken er så vanskelig eller så lite opplyst at den ikke egner seg til behandling i forliksrådet. Flertallet av sakene som blir bragt inn for forliksrådene blir avgjort med fraværdom fordi klagemotparten ikke gir tilsvaret på forliksklagen innen fristen eller ikke møter til mekling i forliksrådet. Mange saker avsluttes også ved at klagemotparten erkjenner kravet i tilsvaret under den innledende fasen av saken. Av de sakene som blir behandlet i forliksrådsmøte i 2022, ble om lag 25 000 saker avgjort ved fraværdom (44 prosent), 7 700 saker ble avgjort ved tilsværdom (13 prosent), om lag 4 000 saker ble avgjort med dom (7 prosent), mens det ble inngått forlik i om lag 2 600 saker (5 prosent).

Oppdraget

Oppdraget er primært en kartlegging av hvordan forliksrådsordningen fungerer i praksis, og dels en evaluering av om gjeldende innretning av forliksrådene er hensiktsmessig. Et overordnet spørsmål er om forliksrådsbehandlingen ivaretar rettssikkerheten til partene i saken. Departementet ønsker særlig å få kunnskap som kan belyse om det er behov for mer juridisk kompetanse blant forliksrådsdommerne og endret opplæring, og om forliksrådene kan organiseres på en mer hensiktsmessig måte enn i dag.

Saker og sakstyper

- Oppdragstaker skal kartlegge hva slags typer saker forliksrådene behandler, og om det er en sammenheng mellom sakstype og hvordan saken avgjøres.
- Oppdragstaker skal undersøke om det er en systematisk sammenheng mellom sakstype og nivået på verdiene det tvistes om.
- Oppdragstaker skal kartlegge partenes sakstyper i ulike sakstyper.

Brukere av forliksrådene

- Oppdragstaker skal redegjøre for hva som kjennetegner brukerne av forliksrådene, og hvordan brukerne opplever ordningen.
- Oppdragstaker skal undersøke om partene i saken typisk benytter seg av advokat, og om parter med bestemte karakteristika er mer tilbøyelig til å benytte seg av advokat enn

¹ Frem til 1. juli 2020 var beløpsgrensen 125 000.

parter med andre typer karakteristika. Oppdragstaker bør i denne sammenheng gjøre et skille mellom klager og innklaget.

Forliksrådsmedlemmer

- Oppdragstaker skal kartlegge karakteristika ved medlemmer av forliksrådet, herunder alder, kjønn og utdanning. Oppdragstaker skal videre kartlegge i hvor mange år det er vanlig å være medlem av forliksrådet, herunder egen rolle og kompetanse, behov for opplæring og deltakelse på kurs, sekretariatsfunksjonen, godtgjøringen, tidsbruk pr møte og eventuelle andre utfordringer knyttet til ordningen.
- Oppdragstaker skal redegjøre for hva forliksrådsmedlemmer selv mener om inneværende ordning.

Rettsikkerhet i forliksrådene

- Oppdragstaker skal gjøre en vurdering av om dommer som avsies i forliksrådene er godt skrevet, og om domsavgjørelsen er begrunnet i henhold til kravene i tvistelovens § 6-12 (3).²
- Oppdragstaker skal vurdere kvaliteten på avgjørelser som fattes i forliksrådene gjennom å intervju parter og advokater som har vært involvert i saker som har gått for forliksrådene. Oppdragstaker skal videre intervju dommere i tingrettene som har behandlet anker fra forliksrådene.

Ved mange av spørsmålene er det relevant å undersøke om det er systematiske forskjeller mellom forliksrådene.

Departementet ber oppdragstaker vurdere forslag til tiltak knyttet til funn fra utredningen over. Tiltakene må kunne iverksettes innenfor gjeldende budsjettammer/til selvkostprinsippet.

Metode og organisering

Vurderingene til oppdragstaker skal bero på empiriske data. Oppdragstaker må selv innhente informasjon på de områder hvor omfanget av empiri per i dag ikke er tilfredsstillende.

Oppdragstaker bør ha god metodisk kompetanse, evne til å sette seg inn i ordningen og ha noe egen eller tilknyttet juridisk kompetanse for å bla. vurdere domsbegrunnelser.

Oppdragstaker har statusmøter med departementet og leverer utkast til rapport etter avtale med departementet.

Kravet til gjennomføring av evalueringer er fastsatt i § 16 i reglement for økonomistyring i staten. Evalueringen skal for øvrig ta utgangspunkt i Finansdepartementets veileder til gjennomføring av evalueringer. Innsamlet data skal kunne gjenbrukes av departementet, og analysene og vurderingene må være etterprøvbare.

Leverandøren skal være behandlingsansvarlig når det gjelder personopplysninger, jf. personvernregelverket.

² Følgende masteroppgave har sett på dette:

<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/91785/5/646.pdf>

Politidirektoratet vil bistå prosjektet blant annet når det gjelder statistikk og data fra forliksrådene og deres saksbehandlersystem.

Leveranse

Forventet produkt av gjennomgangen er en rapport (digital) som inkluderer: sammendrag av hovedfunn, data og metode og funn og analyse.

Oppdragstaker forventes også å presentere rapporten for departementet.

Resultatene fra gjennomgangen skal gi departementet et bedre grunnlag for å vurdere ev. endringer i tvisteloven og forliksrådsordningen.